

Huw Irranca-Davies AS
Dirprwy Brif Weinidog ac Ysgrifennydd y Cabinet dros Newid Hinsawdd a Materion
Gwledig
Llywodraeth Cymru
Stryd Pierhead
Caerdydd CF99 1NA

12 Rhagfyr 2025

Annwyl Huw,

Adran 6 Dyletswydd Bioamrywiaeth a Chydnerthedd Ecosystemau

O dan Ddeddf yr Amgylchedd (Cymru) 2016, rhaid i mi geisio cynnal a gwella bioamrywiaeth cyn belled ag y bo'n gyson â chyflawni fy swyddogaethau statudol yn briodol a thrwy wneud hynny hyrwyddo cydnerthedd ecosystemau.

Er mwyn cydymffurfio â'r ddyletswydd Adran 6, mae'n ofynnol i mi ymgorffori ystyriaeth o fioamrywiaeth ac ecosystemau yn fy ngweithgareddau busnes o ddydd i ddydd gan gynnwys cynllunio, polisïau, rhaglenni a phrosiectau.

Mae hefyd yn ofynnol i mi adrodd ar yr hyn rwyf wedi'i wneud i gydymffurfio â'r ddyletswydd hon bob trydydd blwyddyn ar ôl 2019. Felly, yr adroddiad hwn yw trydydd adroddiad fy swyddfa ar fioamrywiaeth.

O'r canllawiau, nodaf fod gweithgareddau fy swyddfa yn dod o dan y categori adrodd gofynnol ac mae'n ofynnol i mi adrodd ar amcanion 1, 4, a 6 y Cynllun Gweithredu Adfer Natur (NRAP). Felly, rwy'n falch o ddarparu'r adroddiad hwn i chi ar fy ngweithredoedd a'm gweithgareddau o dan y tri amcan hyn.

Gan gofio [adroddiad](#) Archwilio Cymru bod bron i hanner yr awdurdodau cyhoeddus heb gydymffurfio â'r gofyniad i baratoi a chyhoeddi cynllun bioamrywiaeth yn yr wyth mlynedd ers i'r ddyletswydd ddod i rym, byddaf yn parhau i gefnogi a herio cyrff cyhoeddus i ymgorffori Dyletswydd Adran 6 ym mhob gweithgaredd perthnasol.

Derek Walker

Comisiynydd Cenedlaethau'r Dyfodol Cymru

Comisiynydd Cenedlaethau'r Dyfodol Cymru

Adroddiad Bioamrywiaeth Adran 6, o dan Ddeddf yr Amgylchedd (Cymru) (2025)

Cyflwyniad a Chyd-destun

Fel Comisiynydd Cenedlaethau'r Dyfodol Cymru, fy rôl i yw cynghori a chefnogi cyrff cyhoeddus Cymru i wneud penderfyniadau sy'n diwallu anghenion pobl heddiw heb gyfyngu ar allu cenedlaethau'r dyfodol i ddiwallu eu hanghenion hwy. Mae hyn yn cynnwys y dewisiadau a wnawn i wella llesiant amgylcheddol Cymru, yn ogystal â'i llesiant diwylliannol, cymdeithasol ac economaidd.

Yn fy strategaeth, [Cymru Can](#), rwy'n tynnu sylw at fy nghyfrifoldeb i gefnogi a herio cyrff cyhoeddus a Byrddau Gwasanaethau Cyhoeddus wrth gryfhau bioamrywiaeth ac adeiladu ecosystemau gwydn. Hinsawdd a Natur yw un o fy meysydd cenhadaeth craidd, gan sicrhau bod cyrff cyhoeddus yn cyflymu cynnydd tuag at ganlyniadau sero net a chanlyniadau cadarnhaol i natur erbyn 2030.

Rwyf hefyd yn arwain trwy esiampl, gan hyrwyddo diwylliant ac arferion gwaith yn fy swyddfa sy'n adlewyrchu gofynion Deddf yr Amgylchedd (Cymru).

Rydym yn dîm bach o 23, yn gweithio'n bennaf o gartref, gyda swyddfa fach yn Tramshed Tech, Caerdydd. Nid oes gennym fynediad at, na chyfrifoldeb dros, dir na gofod awyr agored.

Fy rôl, dyletswyddau a dull gweithredu

Fel [Comisiynydd Cenedlaethau'r Dyfodol Cymru](#), mae fy nyletswyddau, swyddogaethau a phwerau wedi'u nodi yn adrannau 18–22 o Ddeddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) (gweler Atodiad 1). Maent yn cynnwys hyrwyddo'r egwyddor datblygu cynaliadwy, gweithredu fel gwarcheidwad gallu cenedlaethau'r dyfodol i ddiwallu eu hanghenion, ac annog cyrff cyhoeddus i ystyried effaith hirdymor eu penderfyniadau. Gallaf hefyd roi cyngor a chymorth i gyrff cyhoeddus, Byrddau Gwasanaethau Cyhoeddus, Archwilydd Cyffredinol Cymru ac eraill ar ystod o ddyletswyddau o fewn y Ddeddf.

Dechreuais yn fy swydd ym mis Mawrth 2023 a dechreuais drwy gynnal ymarfer cynnwys i lunio strategaeth saith mlynedd newydd, [Cymru Can](#). Mae'r strategaeth wedi'i hadeiladu o amgylch gwerthoedd craidd a phum cenhadaeth:

- **Gweithredu ac Effaith:** sicrhau bod y Ddeddf yn cael ei chymhwyso'n effeithiol ac yn uchelgeisiol fel ei bod yn gwella bywydau nawr ac yn y dyfodol
- **Hinsawdd a Natur:** cefnogi cyrff cyhoeddus i gyrraedd nodau sero net a thargedau cadarnhaol i natur erbyn 2030

- **Iechyd a Llesiant:** helpu i drawsnewid sut rydym yn cadw pobl yn iach, gyda mwy o ffocws ar atal a meddwl hirdymor
- **Diwylliant a'r Iaith Gymraeg:** cryfhau rôl llesiant diwylliannol
- **Economi Llesiant:** cefnogi'r newid i economi sy'n rhoi pobl a'r blaned yn gyntaf

Mae bioamrywiaeth a natur yn torri ar draws fy holl raglen waith—o hinsawdd ac iechyd i ddiwylliant, bwyd a'r economi llesiant. Mae natur yn darparu'r hanfodion yr ydym yn dibynnu arnynt: aer glân, dŵr a bwyd. Mae'n hanfodol ar gyfer iechyd corfforol a meddyliol, gan gynnig mannau ar gyfer hamdden a chysylltu. Mae'n sail i sectorau allweddol fel ffermio a thwristiaeth, yn cyflawni swyddogaethau hanfodol fel peillio a rheoli llifogydd, ac yn cefnogi sefydlogrwydd cyffredinol ein planed.

Polisïau ac amcanion allweddol, dangosyddion perfformiad a threfniadau monitro

O ystyried ffocws fy swyddfa a natur ein gwaith, nid yw'r rhan fwyaf o'r canllawiau adrodd a awgrymir yn berthnasol i'n hamgylchiadau ni. O ganlyniad, rydym yn cael ein cydnabod fel sefydliad 'grŵp un' — awdurdod cyhoeddus sy'n berchen ar neu'n meddiannu adeilad swyddfa yn bennaf, ac nad yw ei swyddogaethau'n cynnwys cyfrifoldebau bioamrywiaeth neu reoli tir yn uniongyrchol.

Trefniadau llywodraethu ar gyfer cyflawni'r ddyletswydd adran 6

Mae Cyfarwyddwr Cynllunio Strategol, Hinsawdd a Natur yn gweithredu fel yr arweinydd mewnol ar gyfer bioamrywiaeth ac mae'n gyfrifol am oruchwylio a monitro cydymffurfiaeth â'r ddyletswydd adran 6.

Uchafbwyntiau, Canlyniadau Allweddol a Materion

Mae gan Gymru gynnydd sylweddol i'w wneud i gyrraedd ei Cherrig Milltir Cenedlaethol i *"wrthdroi'r dirywiad mewn bioamrywiaeth gyda gwelliant yn statws rhywogaethau ac ecosystemau erbyn 2030, a'u hadferiad erbyn 2050,"* ac i gyflawni'r nod o ddiogelu 30% o dir ar gyfer natur erbyn 2030. Ar hyn o bryd, dim ond tua 10% o dir a 4% o foroedd sy'n bodloni'r safon hon.¹

Mae natur hefyd yn gynghreiriad hanfodol wrth fynd i'r afael â newid hinsawdd. Mae coetiroedd, moroedd, gwlyptiroedd, glaswelltiroedd a mawndiroedd yn amsugno ac yn storio carbon; pan fydd y cynefinoedd hyn yn cael eu diraddio neu eu colli, mae newid hinsawdd yn cyflymu.

Mae ymgysylltiad diweddar â chyrff cyhoeddus yn dangos nad yw bioamrywiaeth ac adferiad natur yn cael eu trin fel blaenoriaethau ariannol o hyd. Er bod llawer o brosiectau cryf yn bodoli, mae cyfleoedd yn cael eu colli i ymgorffori adferiad natur yn systematig mewn gwneud penderfyniadau corfforaethol ac i gydnabod cyfraniad

¹ 10COP 16: Bioamrywiaeth o Gali i Gymru, Ymchwiliad y Senedd, 2024

ehangach natur at lesiant - o iechyd meddwl a chorfforol i greu swyddi, rheoli llifogydd a rheoli llygredd.

Mae fy [Adroddiad Cenedlaethau'r Dyfodol](#) yn nodi argymhellion (Tabl 1) sy'n tywys sut rwy'n cefnogi cyrff cyhoeddus i gyrraedd eu targedau natur. Rwyf hefyd yn herio fy hun a fy nhîm i gryfhau ein dealltwriaeth o natur ac i sicrhau bod ein gweithredoedd sefydliadol ac unigol yn cyfrannu'n weithredol at wrthdroi'r dirywiad.

Adroddiad Gweithredu

Amcan 1 NRAP: Ymgysylltu a chefnogi cyfranogiad a dealltwriaeth i ymgorffori bioamrywiaeth drwy gydol gwneud penderfyniadau ar bob lefel.

Drwy fy swyddfa, rydym yn ymgorffori ystyriaethau bioamrywiaeth yn ein gwaith mewnol ac allanol.

Gweithgareddau mewnol

Yn 2023-4, cwblhaodd y tîm cyfan hyfforddiant llythrennedd eco uwch, achrededig drwy [One Earth Education](#) i weithredu ein Cynllun Lleihau Allyriadau Carbon a Dyletswyddau Bioamrywiaeth Adran 6.

Yn 2023, treuliodd y tîm ddau ddiwrnod yng Nghanolfan Technoleg Amgen, Machynlleth fel rhan o'n hyfforddiant llythrennedd eco. Roedd hwn yn gyfle i ymgysylltu â rhanddeiliaid lleol gan gynnwys [Gwarchodfa Biosffer Dyfi UNESCO](#).

A thros y tair blynedd diwethaf (2022 – 2025), rydym wedi ymweld sawl gwaith â phrosiect y Gymuned Garbon yn Llanymddyfri i ddysgu am eu hymchwil a [phlannu 100 o goed](#) fel rhan o Changemaker 100.

Fy nhîm yn plannu coed ym mhrosiect y Gymuned Carbon, Mawrth 2023

Fy nhîm yn y Ganolfan Technoleg Amgen, Medi 2023

Rydym wedi datblygu'r polisïau mewnol canlynol i ymgorffori ystyriaethau bioamrywiaeth:

- Strategaeth Gaffael
- [Strategaeth Lleihau Allyriadau Carbon](#) 2023 – 2026
- Polisi teithio awyr newydd

Gweithgareddau allanol

Ers yr adroddiad diwethaf, rydw i wedi gwneud adfer bioamrywiaeth yn rhan graidd o fy nghenhadaeth newydd ar Hinsawdd a Natur. I lywio'r gwaith hwn, rydw i a fy nhîm wedi cyfarfod ag arweinwyr hinsawdd a natur o fwy na 30 o gyrff cyhoeddus, ac wedi ymgysylltu ag arbenigwyr gan gynnwys Ymddiriedolaethau Bywyd Gwyllt Cymru, WWF-Cymru, RSPB, yr Ymddiriedolaeth Coedlannau a Chyfoeth Naturiol Cymru. Helpodd eu mewnwelediadau i lunio'r argymhellion yn fy Adroddiad Cenedlaethau'r Dyfodol, gan dynnu sylw at ble mae angen cynnydd cyflymach. Mae'r rhain yn cynnwys camau gweithredu i ymgorffori bioamrywiaeth yn well mewn prosesau gwneud penderfyniadau (Tabl 1).

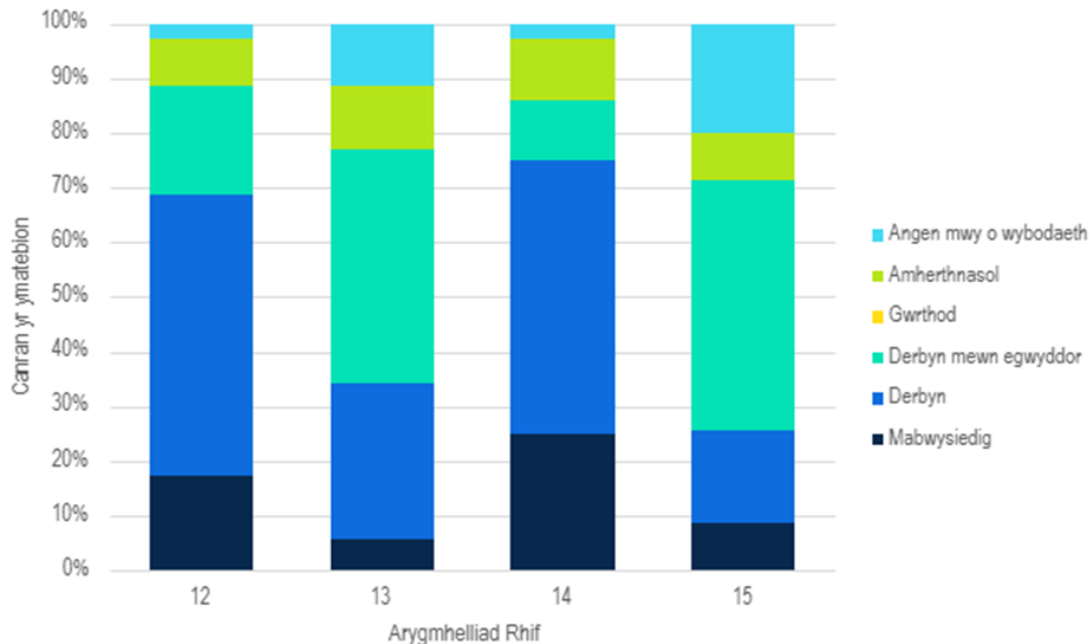
Tabl 1 Argymhellion o Adroddiad Cenedlaethau'r Dyfodol 2025

#	Argymhelliad perthnasol yn fy Adroddiad Cenedlaethau'r Dyfodol	Fy ngweithredoedd i gefnogi newid
6	Dylai Llywodraeth Cymru gyflwyno targed statudol pennawd ar gyfer adferiad natur erbyn 2050 mewn deddfwriaeth sylfaenol erbyn 2026, wedi'i ategu gan dargedau ychwanegol sy'n adlewyrchu'r Fframwaith Bioamrywiaeth Byd-eang mewn deddfwriaeth eilaidd, ynghyd â chynllun gweithredu clir a chyllid hirdymor.	Dilyn cynnydd y Bil Llywodraethu Amgylcheddol drwy'r Senedd hyd at 2026, a hyd at sefydlu'r Swyddfa Llywodraethu Amgylcheddol newydd. Eiriolaeth a chynghor i Lywodraeth Cymru. Eiriol i gyrff cyhoeddus er mwyn i adferiad natur gael blaenoriaeth ariannol a strategol uwch, a'i werth i lesiant ehangach. Ymgysylltu â rhanddeiliaid i ddeall problemau a chwyddo lleisiau.
7	Mae defnyddio ein tir yn ddoeth yn bwysicach nag erioed. Yn dilyn ei hadolygiad 5 mlynedd nesaf o Ddyfodol Cymru, dylai Llywodraeth Cymru ddatblygu fframwaith defnydd tir a morol integredig sy'n cydbwysu ymrwymadau i adfer natur, cefnogi cynhyrchu bwyd, gwella gwydnwch yn erbyn hinsawdd a darparu tai a seilwaith newydd. Dylai canllawiau a phecynnau cymorth ddod gyda'r fframwaith i gefnogi gwneud penderfyniadau lleol.	Nodi trefniadau ar gyfer adolygiad nesaf Llywodraeth Cymru o 'Dyfodol Cymru'. Eirioli drwy grwpiau polisi ac ymgysylltiadau. Nodi partneriaid a chynghreiriaid posibl. Ymateb fel ymgynghorai statudol i Ddeddf Amaethyddiaeth Dangosyddion Rheoli Tir Cynaliadwy (Cymru).

8	Gan adeiladu ar y buddsoddiad mewn byrddau rheoli maetholion a fforymau arfordirol ac afonydd presennol, dylai Llywodraeth Cymru ehangu eu cylch gwaith dalgylch fel gwneuthurwyr penderfyniadau dibynadwy mewn adfer afonydd. Dylai'r partneriaethau hyn ddod ag ystod amrywiol o randdeiliaid ynghyd i gyd-greu cynlluniau gweithredu a rennir, gan alluogi rheoleiddwyr fel Cyfoeth Naturiol Cymru i weithio'n fwy cydweithredol a gyrru newid cadarnhaol, hirdymor.	Dilyn cynnydd ar weithredu argymhellion Adolygiad Cunliffe yng Nghymru. Ymgysylltu â'r Llywodraeth, cwmnïau dŵr, rheoleiddwyr. Nodi/cyhoeddi disgwyliadau'r Comisiynydd. Ymgysylltu rhanddeiliaid â byrddau rheoli maetholion - partneriaethau dalgylchoedd, dylanwadwyr allweddol ac arweinwyr yn y maes hwn. Cyfrannu at Uwchgynhadleddau Dŵr chwarterol y Llywodraeth. Eirioli dros roi blaenoriaeth fwy i ddŵr, gydag adnoddau ar gyfer graddfa dalgylchoedd, camau ataliol megis atebion sy'n seiliedig ar natur sy'n gwella ansawdd dŵr. Cysylltu â rôl Cyfoeth Naturiol Cymru fel rheoleiddwr a galluogwr.
10	Dylai Llywodraeth Cymru sefydlu tîm arbenigol a thraws-sector, i gefnogi cyrff cyhoeddus i baratoi cynigion parod ar gyfer buddsoddi a all ddenu cyllid sector preifat ar gyfer adfer natur a sero net, gan sicrhau cydfynd ag egwyddorion buddsoddi cynaliadwy.	Partner yn y gynhadledd cyllid natur gyntaf i Gymru gyfan ym mis Hydref i helpu i wthio pethau ymlaen, a chefnogi gweithredu mewn ffordd sy'n ehangu buddsoddiad cynaliadwy mewn bioamrywiaeth ac adferiad natur.
12	O 2025 ymlaen, rhaid i gyrff cyhoeddus flaenoriaethu gwydnwch hinsawdd, budd net i fioamrywiaeth, a datgarboneiddio yn y ffordd maen nhw'n rheoli eu hystadau, gan gynnwys eu hadeiladau, ffermydd tenant, parciau, ymylon ffyrdd ac asedau tir eraill.	Mae rheoli asedau yn faes corfforaethol ar gyfer newid o dan ganllawiau statudol y Ddeddf. Dadansoddi strategaethau asedau 56 o gyrff cyhoeddus sydd wedi'u cynnwys yn y Ddeddf o safbwynt bioamrywiaeth ac adfer natur. Edrych ar gynlluniau seilwaith gwyrdd ac ymchwil/ymgysylltu ar sut mae trefi a dinasoedd wedi rhoi natur wrth wraidd eu gwaith. Arddangos arfer da.

15	Rhaid i'r sector cyhoeddus ddod yn rhydd o ddatgoedwigo erbyn 2028, gan sicrhau nad yw cadwyni cyflenwi yn cyfrannu at ddatgoedwigo bydeang, colli cynefinoedd na thorri hawliau dynol, gan gynnwys llafur plant a cham-drin hawliau Pobl Gynhenid.	Cynnal gweithdy ym mis Hydref gyda Maint Cymru a Chyngor Sir Fynwy. Canolbwyntiwch ar yr argymhelliad hwn yn ystod COP30. Gweithredu yn ogystal â sgwrsio - Cynhadledd Coedwigaeth i ddod yn sefydliad heb ddatgoedwigo.
5	Rhaid i gyrff cyhoeddus gynyddu ymgysylltiad â'r cyhoedd i feithrin ymddiriedaeth, cryfhau consensws, a phontio'r bwlch rhwng llunio polisïau a dinasyddion.	Nid cysylltiadau cymunedol cryf sy'n ymwneud â'r hinsawdd a natur yn benodol, ond cysylltiadau cymunedol cryf mewn gwneud penderfyniadau ynghylch yr hinsawdd a natur. Mae angen i Gymru alluogi cyfranogiad cymunedol mewn gwneud penderfyniadau ar yr hinsawdd a natur, er mwyn rhoi grym i ddinasyddion sydd eisiau gweithredu a chyrraedd y rhai nad ydynt yn teimlo eu bod yn cael eu gwranddo.

Gofynnais i'r gyrff cyhoeddus sy'n dod o dan Ddeddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol ymateb i'r argymhellion hyn erbyn 31 Hydref 2025. Mae dadansoddiad rhagarweiniol o'r cyflwyniadau hyn (gan 36 o gyrff cyhoeddus a BGCau) yn dangos lefel uchel o dderbyniad o'r 4 argymhelliad sy'n berthnasol i bob corff cyhoeddus, heb i'r un o'r argymhellion gael eu gwrthod (gweler Ffigur 1). Cefnogi gweithredu'r argymhellion hyn fydd ffocws gwaith fy nhîm hinsawdd a natur dros y 4 blynedd nesaf.

Ffigur 1. Dadansoddiad rhagarweiniol o ymatebion cyrff cyhoeddus i argymhellion Hinsawdd a Natur (n=36)

- Yn 2025, cynghorais Llywodraeth Cymru ar y Bil Llywodraethu Amgylcheddol. Roedd hyn yn cynnwys ymateb i'r ymgynghoriad Papur Gwyn ar egwyddorion amgylcheddol, llywodraethu a thargedau bioamrywiaeth, lle cefnogais amddiffyniadau cyfreithiol cryf a thargedau adfer natur rhwymol, gan bwysleisio'r angen am gynllun cyflawni clir a buddsoddiad hirdymor. Cyflwynais dystiolaeth i'r Senedd hefyd ac roeddwn yn falch o weld llawer o fy argymhellion yn cael eu bwrw ymlaen wrth i'r ddeddfwriaeth fynd rhagddi.
- Mae graddfa'r buddsoddiad sydd ar gael ar hyn o bryd ar gyfer nodau hinsawdd a natur yn parhau i fod yn annigonol. Rwyf wedi cyngori Llywodraeth Cymru ar ei Hegwyddorion Buddsoddi Cynaliadwy ac wedi cefnogi ymdrechion i ddatgloi cyllid preifat ar gyfer adfer natur a sero net. Mae fy nhîm wedi cymryd rhan mewn teithiau astudio ac ymweliadau safle gyda sefydliadau fel Ymddiriedolaethau Bywyd Gwyllt Cymru, ac rydym wedi partneru â Chyfoeth Naturiol Cymru a'r Rhwydwaith Gwybodaeth Ecosystemau ar gynhadledd genedlaethol. Mae Llywodraeth Cymru wedi derbyn fy argymhelliad (Tabl 1) i sefydlu tîm arbenigol, traws-sector i helpu cyrff cyhoeddus i ddatblygu cynigion parod ar gyfer buddsoddi sy'n gallu denu cyllid preifat ar gyfer adfer natur, ac mae gwaith ar hyn bellach ar y gweill.

Rwyf hefyd wedi:

- Mynychu digwyddiadau a chynadleddau, cynnull grwpiau a chodi ymwybyddiaeth o'r angen i ddiogelu a gwella bioamrywiaeth — er enghraifft, siarad yn lansiad menter [Trefi a Dinasoedd Natur Torfaen ym mis Tachwedd 2025](#).
- Codi ymwybyddiaeth drwy'r [cyfryngau](#), gan gynnwys galw am darged adfer natur pennaf mewn deddfwriaeth newydd a rhoi tystiolaeth yn y Senedd yn ystod Wythnos Natur Cymru (Gorffennaf 2025).
- Arddangos enghreifftiau cryf i ysbrydoli eraill, fel Grid Gwyrdd Gwent, adfer mawndiroedd yn Rhondda Cynon Taf ac atebion sy'n seiliedig ar natur ar draws dalgylch Wysg.
- Cefnogi datblygiad [Gwasanaeth Natur Cymru](#), sy'n cysylltu pobl sy'n chwilio am waith ystyrlon â chyfleoedd i weithredu ar yr argyfwng natur. Rwyf wedi tynnu sylw at eu gwaith yn fy nghyhoeddiadau, a siaradodd aelodau o fy nhîm yn eu digwyddiad lansiad yn y Pierhead yng Nghaerdydd yn 2024.

Yn cynnull Arweinwyr Hinsawdd a Natur yng Nghaerdydd, Tachwedd 2024

Yn siarad mewn digwyddiad argyfwng hinsawdd a natur a gynhaliwyd gan Gyngor Torfaen, Tachwedd 2025.
Credyd: Alydia Rose Jarman

Amcan 4 NRAP: Mynd i'r afael â phwysau allweddol ar rywogaethau a chynefinoedd

Gan nad yw fy swyddfa'n berchen ar dir nac adeiladau, mae gennym gyfle cyfyngedig i effeithio'n uniongyrchol ar fioamrywiaeth drwy newid ein defnydd o blaladdwyr, clirio rhywogaethau estron ymledol neu weithredu atebion sy'n seiliedig ar natur.

Fodd bynnag, rydym yn dal i gyfrannu lle gallwn yn fewnol ac yn allanol.

Gweithgareddau mewnol

- Er bod gennym ddylanwad cyfyngedig dros gynnal a chadw adeiladau a chyfleustodau fel tenantiaid, rwyf mewn cysylltiad rheolaidd â'n landlord ac wedi cefnogi eu cais cynllunio i osod paneli solar ar y to. Rydym yn gweithredu fel sefydliad di-bapur i leihau, aildefnyddio a chompostio gwastraff, ac mae'r holl staff yn defnyddio'r cyfleusterau ailgylchu a gwahanu gwastraff sydd ar gael ar y safle.
- Rydym wedi newid y ffordd rydym yn cynnal ein cyfarfodydd tîm misol, gan gynnal llai o sesiynau ar-lein ac yn lle hynny ymweld â chyrff cyhoeddus a sefydliadau ysbrydoledig i wrando a dysgu - yn aml am rywogaethau a chynefinoedd. Y llynedd, er enghraifft, ymwelsom â Pharc Gwledig Porthceri ym Mro Morganwg a chwrdd â thîm prosiect Adfer y Ddawer i ddysgu am eu gwaith yn gwella bioamrywiaeth ac yn lleddfu pwysau ar rywogaethau a chynefinoedd yn nalgylch Afon Ddawer. Treulion ni amser gyda cheidwaid parciau yn creu cynefinoedd ar gyfer bywyd gwyllt, a dangoson ni'r prosiect yn ein fideo lansio Cymru Can.
- Yn 2025, ymunodd fy nhîm â thaith maes gyda WWF-Cymru, Cyngor Sir Gwynedd a [Phrosiect Morwellt](#) i gasglu miliwn o hadau oddi ar arfordir gogledd Cymru fel rhan o ymdrech arloesol i adfer cynefinoedd morol prin. Mae'r gwelyau morwellt hyn yn gweithredu fel mannau poblogaidd bioamrywiaeth ar gyfer rhywogaethau fel anemonïau, hydroidau, chwistrelli môr, ceffylau môr a chrancod. [Cafodd yr ymweliad ei gynnwys yn y Western Mail](#).
- Cymerodd fy Nghyfarwyddwr Cynllunio Strategol, Hinsawdd a Natur ran mewn taith astudio gydag Ymddiriedolaethau Bywyd Gwyllt y DU i Baris i ddysgu sut mae'r ddinas yn integreiddio natur i'w hamgylchedd trefol — o drawsnewid ardaloedd wedi'u palmantu yn fannau gwyrdd i blannu coed ar raddfa fawr a hyrwyddo amaethyddiaeth drefol. Mae'r mentrau hyn yn helpu i fynd i'r afael ag effaith yr ynys wres trefol, gwella ansawdd aer a gwella bioamrywiaeth. Yn dilyn yr ymweliad, rydym bellach yn gweithio gyda sawl corff cyhoeddus i ddatblygu cyfnewidfa ddysgu Cymru Can i Baris a Fienna yn 2026.

Gweithgareddau allanol

Rwyf wedi:

- Cynghori Llywodraeth Cymru ar ei Huwchgynadleddau Afonydd Ardaloedd Cadwraeth Arbennig ac ar sut i leihau llygredd dŵr mewn afonydd fel Teifi, Cleddau, Wysg a Gwy. Gweithiais gyda'r Asesydd Diogelu'r Amgylchedd Dros Dro ar gyfer Cymru ar y Galwad am Dystiolaeth yn asesu a yw'r fframwaith cyfreithiol presennol yn gweithredu'n

effeithiol. Roedd hyn yn cynnwys cynnal digwyddiadau yn Sioe Frenhinol Cymru a Phafiliwn Grangetown, lle ymgysylltodd fy nhîm â thirfeddianwyr, cymunedau canol dinas, grwpiau ymgyrchu, byrddau rheoli maetholion a phartneriaethau dalgylch. Mae fy nghyngor wedi arwain at ddull newydd o gynnal yr Uwchgynadleddau Dŵr, sydd bellach yn ystyried pob afon a phob ffynhonnell llygredd, gan adlewyrchu'r pryderon a godwyd ledled Cymru.

- Cyfrannu at [strategaeth newydd](#) Ystâd y Goron ar gyfer natur, a ddatblygwyd dros 12 mis, sy'n anelu at gynyddu bioamrywiaeth erbyn 2030, amddiffyn ac adfer systemau dŵr croyw, morol ac arfordirol, a gwella manteision cymdeithasol a lles natur.
- Cyd-gynnal uwchgynhadledd gwymon gyda Gwobr Earthshot a WWF Cymru, a fynychwyd gan Ei Uchelder Brenhinol Tywysog Cymru. Tynnodd y digwyddiad sylw at fentrau gwymon arloesol gan gynnwys [Notpla](#), [Car y Mor](#) a [Phrosiect Madoc](#) — astudiaeth sy'n dangos bod hanner ardal forol Cymru yn addas ar gyfer ffermio gwymon, gyda'r potensial i greu bron i 1,000 o swyddi a chefnogi diwydiant gwerth £105 miliwn.
- Cryfhau'r cydweithrediad â Chyfoeth Naturiol Cymru, cyfarfod â'u Prif Swyddog Gweithredol bob chwarter a mynychu cyfarfodydd bwrdd dethol i gefnogi cydlynad agosach a blaenoriaethau a rennir.

Gweithredoedd personol, gwirfoddol

Rwyf hefyd wedi annog fy nhîm i gymryd camau personol lle gallant. Mae fy mholisi gwirfoddoli yn galluogi fy staff i gymryd rhan mewn gwirfoddoli dros fioamrywiaeth. Dyma rai o'r camau y maent wedi'u cymryd:

- Plannu coed, planhigion brodorol gan gynnwys blodau yn ein gerddi a'n mannau cyffredin
- Plannu bylbiau'r gwanwyn a blodau gwyllt brodorol gyda gwirfoddolwyr
- Helpu i dreialu menter i leihau'r defnydd o blaladdwyr ar draws ward awdurdod lleol a chysylltu cymunedau a chynghorau eraill sy'n gwneud yr un peth ag arweinyddiaeth plaladdwyr Llywodraeth Cymru.
- Cymryd rhan yn Mai Di-dor
- Creu ardaloedd bywyd gwyllt yn ein gerddi
- Prynu ffrwythau a llysiau o ffermydd organig lleol
- Tyfu bwyd ar raddfa fach yn ein gerddi, rhandiroedd a silffoedd ffenestri.

Amcan 6 NRAP: Rhoi fframwaith llywodraethu a chefnogaeth ar waith ar gyfer cyflawni

Gweithgareddau mewnol

Rwyf wedi ad-drefnu fy nhîm i roi mwy o ffocws ar hinsawdd a natur fel blaenoriaethau polisi craidd. Mae fy Nghyfarwyddwr Cynllunio Strategol, Hinsawdd a Natur bellach yn arwain y gwaith hwn, yn ogystal â goruchwyllo ein camau gweithredu bioamrywiaeth mewnol a monitro cydymffurfiaeth â'r ddyletswydd adran 6.

Rwyf hefyd yn archwilio cyfleoedd i gynnig gweithgaredd gwirfoddoli blynyddol sy'n seiliedig ar natur i'm staff, ac rwyf mewn trafodaethau cynnar gyda Gwasanaeth Natur Cymru ar sut y gallaf gefnogi ei uchelgais i bob dysgwr ifanc yng Nghymru gael cyfleoedd ystyrlon i gysylltu â natur a gweithredu drosti, gan helpu i wneud Cymru yn un o'r gwledydd mwyaf llythrennog o ran eco yn y byd.

Gweithgareddau allanol

Mae angen ymdrech sylweddol ar draws y sector cyhoeddus i sicrhau bod swyddogaethau corfforaethol fel cyllid, cynllunio'r gweithlu, caffael a rheoli asedau yn cefnogi adferiad natur a datgarboneiddio yn weithredol, yn hytrach na rhwystro cynnydd trwy brosesau neu ofynion sy'n gwrthdaro.

Yn 2025, cynhaliais ddadansoddiad o sut mae strategaethau asedau cyrff cyhoeddus yn cyfrannu at nodau hinsawdd a natur. Mae fy nghanfyddiadau cychwynnol (i'w cwblhau yn 2026) yn dangos nad yw bioamrywiaeth ac adferiad natur wedi'u hymgorffori'n gyson mewn rheoli asedau - yn sicr nid i'r un graddau â datgarboneiddio. Er mwyn cryfhau ymgysylltiad â'r sector hwn, partnerais ag Ystadau Cymru yn ei gynhadledd a'i gwobrau blynyddol.

Mae'n amlwg bod angen i ni feithrin gallu strategol ymhlith arweinwyr ar draws holl adrannau cyrff cyhoeddus i sicrhau dull cydgysylltiedig, fel y gall sefydliadau wneud y raddfa a'r cyflymder cyfraniad sy'n ofynnol ar gyfer adferiad natur a gweithredu ar yr hinsawdd.

Adolygiad o ddyletswydd adran 6

Ers ein hadroddiad diwethaf ym mis Rhagfyr 2022, mae fy nhîm a minnau wedi cynyddu ein gwaith i gefnogi a chryfhau bioamrywiaeth yng Nghymru, yn enwedig trwy effaith ein cenhadaeth newydd sy'n canolbwyntio ar hinsawdd a natur. Rydym hefyd wedi buddsoddi mewn hyfforddi ein staff a chofnodi'n rheolaidd y camau gweithredu personol y maent yn eu cymryd i gefnogi bioamrywiaeth, fel y disgrifiwyd uchod. Rydym am adeiladu ar hyn trwy uwchsgilio ein tîm ymhellach, yn dilyn hyfforddiant llythrennedd carbon cynharach, a thrwy gynnig mwy o gefnogaeth i staff sy'n gwirfoddoli neu sy'n dymuno ymwneud mwy â'r maes hwn.

Byddaf yn y rôl hon tan 2030, ac erbyn hynny rhaid i ni ar y cyd gyflawni uchelgais y sector cyhoeddus yng Nghymru i fod yn garbon niwtral erbyn 2030, yn ogystal â'r ymrwymïadau bioamrywiaeth 30x30, gan sicrhau bod 30% o'n tir a'n moroedd yn cael eu gwarchod ar gyfer natur.

Rhaid i ni barhau i weithredu a gwneud i newid ddigwydd; wedi'r cyfan, ni yw'r genhedlaeth gyntaf i ddeall yn llawn effaith ddinistriol yr argyfwng natur a hinsawdd - a'r genhedlaeth olaf sydd â'r cyfle i wneud gwahaniaeth ystyrlon.

Derek Walker

A handwritten signature in dark ink that reads "D. Walker". The letters are cursive and slightly slanted to the right.

Comisiynydd Cenedlaethau'r Dyfodol Cymru

Rhagfyr 2025

Atodiad 1

Beth mae fy nyletswydd yn ei gynnwys?

Fy nyletswydd gyffredinol yw hyrwyddo egwyddor datblygu cynaliadwy (gan gynnwys y pum ffordd o weithio), gweithredu fel gwarcheidwad gallu cenedlaethau'r dyfodol i ddiwallu eu hanghenion, ac annog cyrff cyhoeddus i roi mwy o ystyriaeth i effaith hirdymor eu gweithredoedd. I wneud hyn, rwyf hefyd yn monitro ac yn asesu i ba raddau y mae cyrff cyhoeddus yn cyflawni eu nodau llesiant.

Er mwyn cyflawni'r ddyletswydd gyffredinol hon, mae gennyf ystod o swyddogaethau a phwerau penodol:

- **Adran 18(a)** – Dyletswydd gyffredinol: Hyrwyddo'r egwyddor datblygu cynaliadwy
- **Adran 18(b)** – Dyletswydd gyffredinol: Monitro ac asesu i ba raddau y mae amcanion llesiant cyrff cyhoeddus yn cael eu cyflawni
- **Adran 19(a)** – Pŵer: Rhoi cyngor neu gymorth i gyrff cyhoeddus (gan gynnwys cyngor ar newid hinsawdd)
- **Adran 19(b)** – Pŵer: Cyngori Archwilydd Cyffredinol Cymru ar yr egwyddor datblygu cynaliadwy
- **Adran 19(c)** – Pŵer: Rhoi cyngor i Fyrddau Gwasanaethau Cyhoeddus wrth baratoi eu cynlluniau lles lleol
- **Adran 19(d)** – Pŵer: Rhoi cyngor neu gymorth i unrhyw un sy'n cymryd camau a allai gyfrannu at gyflawni'r Nodau Llesiant
- **Adran 19(e)** – Pŵer: Annog arfer gorau mewn cyrff cyhoeddus wrth gyflawni eu nodau llesiant yn unol â'r egwyddor datblygu cynaliadwy
- **Adran 19(f)** – Pŵer: Hyrwyddo ymwybyddiaeth ymhlith cyrff cyhoeddus o'r angen i weithredu yn unol â'r egwyddor datblygu cynaliadwy
- **Adran 19(g)** – Pŵer: Annog cydweithio rhwng cyrff cyhoeddus ac eraill lle gall hyn helpu i gyflawni nodau llesiant
- **Adran 19(h)** – Pŵer: Ceisio cyngor gan fy mhanel ymgynghorol i gefnogi arfer fy swyddogaethau
- **Adrannau 20–22** – Pwerau: Cynnal adolygiadau a gwneud argymhellion

Mae gennyf ddyletswydd hefyd i roi cyngor i Fyrddau Gwasanaethau Cyhoeddus ar eu hasesiadau llesiant a'u cynlluniau drafft, ac mae gennyf bwerau i dderbyn adroddiadau a chael fy ymgynghori ar gamau allweddol o'u gwaith.